

Framtidens klassiker eller klassikernas framtid

Birgitta Svensson

Klassiker ligger i tiden liksom kanonisering av de stora. Det innebär en strävan efter normalisering, efter att legitimera en normal ordning. Historien legitimerar. Identitetskapande ramberättelser väljs ut och själva historieskrivningen ger utrymme för såväl kanon som kritik mot den. En av landets största kvällstidningar ger ut billiga litterära klassiker i syfte att kanonisera och flera vetenskaper söker efter sin doxa. Det är alltså normalt att även etnologin söker sina klassiker.

Försiktigt frågande inleder Lars-Eric Jönsson och Fredrik Nilsson en diskussion om eventuella svenska etnologiska klassiker i *RIG* nr 4, 2006. Den behövs, lika väl som vi måste ställa oss frågan vad det är som inte får klassikerstatus. Frågan ställs inte om internationella motsvarigheter, vilket i sig visar hur svenskt detta ämne är. Hur ser den internationella räckvidden och förankringen hos den forskning som betraktas som klassisk ut?

Den som studerade etnologi på 1970-talet kunde välja *Svensk byggnadskultur* från 1947 som kurslitteratur, och lärde sig då hur det byggnadsskick såg ut som många antikvarier hade att hantera i sin yrkesvardag, åtminstone på landsbygden. Visst är det en rigid form som beskrivningarna stöpts i och man kan skratta åt var all den bebyggelse som inte går att hålla ner i denna form skall ha sin plats, men Sigurd Erixon presenterar ett enastående stort material som kan diskuteras, kritiseras och omtolkas. Han räds inte heller att försöka sig på synteser

som gör det möjligt att se hur bebyggelsen förhållit sig till annan samhällsutveckling. Hans teoretiska ramverk må vara ålderdomligt, men om man sätter in det i sitt tidsliga sammanhang kan man helt enkelt bortse från det och ta del av empirin och syntesen. Idag lyser sådana försök med sin frånvaro. Vad händer om vi inte försöker se de stora sammanhangen utifrån gedigna material, kommer vi då att ha makt att förvalta ämnet i framtiden eller tar andra makten över det som en gång var vårt ämnes empiriska fält? Hur ser den etnologiska klassikernas framtid ut i den etnologi där *Svensk byggnadskultur* är betydelselös? Vad utmärker den forskning som kommer att kanoniseras från de senare decennierna? Vart vänder sig den som vill ha synteser över senare tiders bebyggelseutveckling och byggnadshistoria eller andra teoretiska sätt att närma sig gamla tiders byggnader?

Lika okänd som *Svensk byggnadskultur* är för dagens unga etnologer, lika välkänd är *Österlen* från 1952, eller snarare den nyutgåva som kom 1977, vars inledning en tid var närmast kultförklarad. Åtskilliga är de som betraktar den som en sann klassiker, vilket inte minst syns i att den förekommer i flera av våra samtida avhandlingar och det gäller även utanför ämnet. Några år tidigare, då stadsförnyelse och bebyggelseförändringar diskuterades, hade jag lärt känna *Svensk stad* som också bar Börje Hanssens prägel. Dess räckvidd var större, även om den inte har

betraktats som en klassiker inom etnologin. Det som gör dessa båda verk imponerande är, liksom Erixons, att de bygger på ett så rikt källmaterial. En mängd olika material, alltifrån rättsprotokoll, kyrkoboksmaterial, kamerala handlingar till intervjuer och samtida fältundersökningar, skapar grunden för att den djärva analysen bär. Sannolikt är det kombinationen av ett rikt, mångfasetterat och omsorgsfullt analyserat material som snarare än det tidstypiska teoribygget har gett dessa båda arbeten klassikerstatus.

En klassiker av helt annat slag är *Hästslakt och rackarskam* från 1962, som på gängse etnologiskt vis bygger på berättelser. Den visar hur fördomar ofta är långlivade och att man därför måste söka förklaringen till dem i ljuset av andra samhällssituationer än vår egen. När Brita Egardt på 1950-talet intresserar sig för varför folk förr inte ville äta hästkött finner hon inte förklaringen i några påbud uppifrån utan helt enkelt, med hjälp av undersökningar av ett omfattande traditionsmaterial, i att de personer som slaktade hästar, var vanryktade människor som hederligt folk inte ville beblanda sig med.¹ Fördomarna mot dessa personer var starkast i områden med markant social skiktning och tydlig klassuppdelning. Egardt är en lika okänd klassiker bland unga etnologer idag som Sigurd Erixon och frågan är om hon inte skulle betraktas som förstklassig snarare än som klassiker, då hennes forskning knappast kan sägas ha blivit normerande.

Gemensamt för dessa tre klassiker är inte bara en fokus på det konkreta utan också att det svenska traditions materialet relateras till och jämförs med ett internationellt dito. På samma sätt förs en dialog med den internationella forskningen som vittnar om såväl goda språkkunskaper som en förankring i denna forskning. Börje Hanssen och Sigurd Erixon var lika kända internationellt som hemmavid. Hur förankrar vi framtidens klassiker internationellt?

Nu har Lars-Eric Jönsson och Fredrik Nils-

son inlett en diskussion om etnologiska klassiker. Låt oss fortsätta den utifrån till exempel de begrepp som klassikerna skapat och som vi ofta omedvetet bär med oss oavsett om det gäller *sega strukturer* eller *det sydgötiska huset*. Jönsson betonar också behovet av att ta fasta på vad han kallar anläggningsytor, där vi kan diskutera ämnet utan ironiska blinkningar. Och hur förhåller vi oss till det faktum att om man googlar på begreppet etnologins klassiker, återfinns Nils-Arvid Bringéus *Arbete och redskap* och Michel Foucaults *Övervakning och straff* bland de högst rankade? Det komplicerar bilden på åtminstone två sätt, dels i att ämnet rimligen är internationellt orienterat även idag och således hämtar sina klassiker också ur den internationella forskningen, dels att vi inte bara kan se på oss själva och våra klassiker utan också måste fråga oss vad andra betraktar som etnologiska klassiker.

Hur kommer framtidens klassiker att se ut i den forskningssamtid där allt flyter och de gamla etnologiprofessorerna skriver böcker som inte baseras på empiriska undersökningar utan på personliga reflektioner och egna drömmar? Vad innebär det när recensenter skriver om en av dessa böcker att författarna borde börja forska i området på allvar?² Denna forskning tas alltså inte på allvar. Kommer de att bli klassiska? Eller är det någon av 2007 års etnologiska avhandlingar författade av kvinnor³ födda på samma 1970-tal som födde *Den kultiverade människan*, som blir framtidens klassiker?

Birgitta Svensson, professor

Nordiska museet och Stockholms universitet

Noter

- 1 För en kommentar om dagens fördomar i förhållande till Egarnds undersökning, se Svensson 2007.
- 2 Lars Linder i *Dagens Nyheter* den 11 november 2007.
- 3 Se till exempel Fataneh Farahanis, Charlotte Hyltén-Cavallius, Pia Karlsson-Mingantis eller Anja Petersens avhandlingar.

Referenser

- Bringéus, Nils-Arvid (utg.) 2003: *Arbete och redskap: materiell folkkultur på svensk landsbygd före industrialismen*. 5., omarb. uppl. Stockholm: Carlssons.
- Egardt, Brita 1962: *Hästslakt och rackarskam. En etnologisk undersökning av folkliga fördomar*. Stockholm: Nordiska museets handlingar 57.
- Erixon, Sigurd 1947: *Svensk byggnadskultur: studier och skildringar belysande den svenska byggnadskulturens historia*. Stockholm: Bokverk.
- Farahani, Fataneh 2007: *Diasporic Narratives of Sexuality: identity formation among Iranian-Swedish women*. Stockholm: Acta Universitatis Stockholmiensis: Almqvist & Wiksell International.
- Foucault, Michel 1987: *Övervakning och straff. Fängelsets födelse*. Lund: Arkiv moderna klassiker.
- Frykman, Jonas och Löfgren, Orvar 1979: *Den kultiverade människan*. Lund: Liber.
- Hanssen, Börje 1977: *Österlen: allmoge, köpstafolk & kultursammanhang vid slutet av 1700-talet i sydöstra Skåne*. Stockholm: Gidlunds.
- Hyltén-Cavallius, Charlotte 2007: *Traditionens estetik: spelet mellan inhemsk och internationell hemslöjd*. Stockholm: Carlssons.
- Linder, Lars 2007: "Dagdrömmarnas kreativa frihet." *Dagens Nyheter* den 11 november.
- Karlsson-Minganti, Pia 2007: *Muslima: islamisk väckelse och unga muslimska kvinnors förhandlingar om genus i det samtida Sverige*. Stockholm: Carlssons.
- Paulsson, Gregor 1950–53: *Svensk stad. Del I-III*. Stockholm: Bonniers.
- Petersen, Anja 2007: *På visit i verkligheten: fotografi och kön i slutet av 1800-talet*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings bokförlag Symposion.
- Svensson, Birgitta 2007: *Fördomar mot hästkött och oärliga rackare. Skånsk hästhistoria. Skånes hembygdsförbunds årsbok*.

SUMMARY**Classical Ethnological Scholars in the Future**

Ethnology is searching for its classical scholars in a time when canonization of the old big ones is in focus. History legitimizes a normal order and three of them from the 40s and 50s have become sacrosanct in the discussion. These three classics have not only a common focus on the concreteness, but also that the Swedish traditional material is related to and can be compared to similar international matters. What will the classics of the future look like in a contemporary research climate where everything is fluid and the old professors of

ethnology write books based on personal reflections and private dreams instead of research based on empirical material? What does it mean when reviewers comment on these books that the authors should start researching the area? Is their research not being taken seriously? Will they become classics? Or will any of the doctoral dissertations from 2007 written by women born during the same 70s that gave birth to *Culture builders* become the classics of the future?